

HISTORYCZNE I KULTUROWE UWARUNKOWANIA
PICIA ALKOHOLU W CHINACH

Alkohol na przestrzeni dziejów pełnił w wielu krajach, w tym również w Chinach, określone funkcje kulturowe i społeczne. Państwo Środka przez wieki wykształciło własne obyczaje i zakazy z nim związane. Pierwsze dowody na spożywanie alkoholu znaleziono w okolicach dorzecza Huang He na terenie Chin. Jednym z takich odkryć były ceramiczne ułamki, datowane na lata 7000–6000 p.n.e., odnalezione w grobie w Jiahu w prowincji Henan. Na podstawie analizy chemicznej stwierdzono, że w dzbanach znajdowały się napoje powstałe z fermentacji winogron, miodu, ryżu czy też owoców głogu¹. Trunki te, będące specyficzną mieszanką o cechach piwa, wina oraz miodu, zawierały również aromatyczne zioła i kwiaty, takie jak chryzantemy, co może sugerować, iż wonne napoje o słodkim smaku były bardzo cenione przez mieszkańców Jiahu².

Pomiędzy neolitem a epoką Shang (1600–1046 r. p.n.e.) chińskie winiarstwo przeszło wiele zmian, w efekcie czego powstały nowe alkohole. Odkrycia archeologiczne z grobów z kultury Erlitou (1900–1500 r. p.n.e), za panowania dynastii Shang oraz Zachodniej dynastii Zhou (1100–771 r. p.n.e.) wskazują na występowanie w tym czasie alkoholi odmiennych od mieszanego napoju z Jiahu. Z pochodzących z epoki Shang napisów na kościach wróżebnych i na skorupach żółwi, które są jedną z najstarszych zachowanych form zapisu języka chińskiego, wynika, że pierwszymi opisanymi napojami alkoholowymi spożywanymi w Chinach były *chang* (鬯), *li* (醴) i *jiu* (酒). Na ich podstawie oraz ze względu na dowody archeobotaniczne i archeologiczne uważa się, że odnalezione resztki płynów z wyżej wspomnianych grobów, takich jak Changzikou czy też Anyang, najprawdopodobniej były alkoholami produkowanymi z ryżu lub prosa, nazywanymi *chang* i *jiu*³. Kilka dzbanów z tychże grobów zawierało również pestki brzoskwini, śliwki i jujuby, a także nasiona nostrzyku, jaśminu i konopi, co sugeruje, że produkowano z nich ziołowy napój owocowy.

DOI: 10.4467/23538724GS.22.027.16143

ORCID: 0000-0003-4918-8545

¹ I. Gately, *Kulturowa historia alkoholu*, Warszawa 2011, s. 12–13.

² P. McGovern *et al.*, *Chemical Identification and Cultural Implications of a Mixed Fermented Beverage from Late Prehistoric China*, „Asian Perspective” 2005, vol. 44, no. 2, s. 250.

³ *Ibidem*, s. 250–252.

Chang to ziołowe wino, które pełniło funkcję głównie rytualną i było ofiarowywane przodkom podczas wielu obrzędów. Ze względu na to, jak dużą rolę w tradycyjnej medycynie chińskiej odgrywają zioła, roślinne alkohole również uważano za skuteczne lekarstwo na przewlekłe choroby. W *Huangdi neijing* (*Kanonie medycyny Żółtego Cesarza*), najstarszym chińskim traktacie medycznym z czasów dynastii Han, pojawiają się m.in. wzmianki o leczniczych właściwościach *chang*⁴.

W księdze *Zhou li* (*Rytuałach Zhou*) wśród opisanych sześciu napojów, które przygotowywano dla rodziny królewskiej Zhou, wymienia się m.in. alkohol o nazwie *li*⁵. Jest to rodzaj słodkiego wina z ryżu lub prosa, o kolorze białym, charakteryzującego się krótkim okresem fermentacji, czasem trwającej tylko jeden dzień. Zawiera mniej alkoholu niż *jiu*, prawdopodobnie poniżej 10%⁶. Szczególnie lubiane za czasów panowania dynastii Shang, w *Li ji* (*Zapiskach o etykietach*) określone jest również jako alkohol najbardziej preferowany w ceremoniach ofiarnych w tym okresie⁷. *Jiu*, w przeciwieństwie do *li*, to w pełni poddane fermentacji wina ryżowe lub wina z innych zbóż, takich jak proso. Miały znacznie więcej alkoholu, od 10% do 15%⁸. Wraz z wyżej opisanym *li* często były używane do sporządzania lekarstw, a także dań i sosów. Choć *jiu* nie jest wspomniane w *Zhou li* wśród sześciu napojów zwykle przygotowywanych dla rodziny królewskiej, to zostało uwzględnione w podobnym spisie w *Li ji*. Choć w epoce Shang preferowanym alkoholem było *li*, to w Zhou najbardziej lubianym alkoholem było *jiu*, które swą sławę utrzymało również podczas panowania dynastii Han⁹.

O bardzo ważnej roli alkoholu w chińskich obyczajach w owym czasie świadczy chociażby fakt, że według zapisów na kościach wróżebnych na dworze znajdowali się specjaliści urzędnicy, którzy zajmowali się przygotowaniem napojów alkoholowych, a ich inspekcję przeprowadzał sam cesarz¹⁰. Poza tym urzędnicy ci dbali, aby każdy członek rodziny królewskiej otrzymał odpowiedni dzienny przydział alkoholu oraz żeby w zapasie znajdowało się na tyle dużo napojów alkoholowych, aby starczyły one na wszystkie ceremonie oraz święta w danym roku. Alkohol ceniono również za czasów dynastii Wschodniej Zhou. Dworskie zwyczaje z nim związane oraz towarzysząca im biurokracja nie tylko przetrwały, ale wręcz stały się bardziej złożone¹¹.

⁴ Y. Dang, *The Theory and Application of Functional Food in Chinese Medicine* [w:] *The Way Forward for Chinese Medicine*, eds. K. Chan, H. Lee, London 2002, s. 52.

⁵ H.T. Huang, *Fermentations and Food Science*, Cambridge 2000, s. 156–157.

⁶ P. McGovern *et al.*, *Chemical Identification...*, s. 250.

⁷ H.T. Huang, *Fermentations and Food...*, s. 156–157.

⁸ P. McGovern *et al.*, *Chemical Identification...*, s. 250.

⁹ H.T. Huang, *Fermentations and Food...*, s. 97.

¹⁰ P. McGovern *et al.*, *Chemical Identification...*, s. 250.

¹¹ P. McGovern, *Uncorking the Past: The Quest for Wine, Beer, and Other Alcoholic Beverages*, Oakland 2009, s. 51.

W późniejszych dynastiach przyjęło się używać w Chinach innych pojęć określających alkohol, które uwzględniały zarówno napoje alkoholowe podobne do tych wytwarzanych w starożytności, jak i te powstałe później. Jak podaje Iain Gately w pracy *Kulturowa historia alkoholu*, chińskie alkohole kategoryzowano w Państwie Środka wg trzech grup: *huangjiu* (黄酒), czyli dosłownie żółty alkohol, określał niedestylowane wina z ryżu, pszenicy lub prosa, *baijiu* (白酒) oznaczał alkohole destylowane, a *yaojiu* (药酒) odnosił się do leczniczych alkoholi, w których destylaty zostały zmieszane z częściami ciał różnych zwierząt i/lub ziołami¹².

Jednym z najbardziej znanych rodzajów *huangjiu* jest wino *shaoxing* (绍兴), którego pewne rodzaje produkuje się do czasów współczesnych. Początki jego powstania datuje się na okres Wiosen i Jesieni (771–481 r. p.n.e.). Wzięło ono swą nazwę od miejscowości Shaoxing w prowincji Zhejiang, którą tradycyjnie uważa się za kolebkę chińskiego winiarstwa¹³. Jednym z tradycyjnych rodzajów wina *shaoxing* jest tzw. czerwone wino córki, *nü'er hong* (女儿红), czasem nazywane też *huadiao jiu* (花调酒), winem z rzeźbionymi kwiatami. Nazwa tego trunku pochodzi od tradycji przygotowywania alkoholu z okazji narodzin córki, które następnie zakopywano i wydobywano z ziemi dopiero, gdy nadszedł czas jej zamążpójścia¹⁴. Dzbany, w których je przechowywano, malowano na jaskrawe kolory (zwykle czerwone) oraz ozdabiano kwiecistymi wzorami i sylwetkami kobiet. Powodem specjalnych zdobień dzbanów z *nü'er hong* był zwyczaj ofiarowywania tegoż wina jako prezentu ślubnego. *Nü'er hong* charakteryzowało się czerwono-bursztynową barwą, produkowane było z kleistego ryżu i pszenicy, a zawartość alkoholu w nim wahała się w granicach 15%¹⁵.

Nie da się ukryć, że alkohol w Chinach nierozłącznie kojarzono ze światem literackim. Wielu poetów z dawnych epok było znanych z zamilowania do różnych trunków, co często opisywali w swych dziełach. Jako przykład można wskazać poetę Tao Yuanminga (365–427 r.), znanego też jako Tao Qian. W wierszach niejednokrotnie zawierał opisy życia na wsi oraz konsumowania w samotności napojów alkoholowych. Szczególnie cenione jest jego *Dwadzieścia wierszy o piciu alkoholu* (饮酒二十首, *Yǐnjǐu èrshí shǒu*), w których przy okazji opisu spożywania alkoholu zawiera wiele spostrzeżeń na temat swej kariery urzędniczej oraz wczesnej emerytury¹⁶. Niezwykle istotni są również poeci z epoki Tang, Li Bai (701–762 r.) oraz Du Fu (712–770 r.). Du Fu napisał m.in. *Pieśń o ośmiu nieśmiertelnych pucharu wina* (饮中八仙, *Yǐn zhōng bāxiān*), w której zawarł charakterystykę poetów znanych z częstego

¹² I. Gately, *Kulturowa historia...*, s. 536.

¹³ P. McGovern, *Uncorking the Past...*, s. 53.

¹⁴ I. Gately, *Kulturowa historia...*, s. 538.

¹⁵ *Chinese alcohol, Chinese spirits*, „China Daily”, 15.07.2012, http://www.chinadaily.com.cn/food/2012-07/15/content_15740683_3.htm (dostęp: 13.04.2022).

¹⁶ M. Fishlen, *Wine, Poetry and History: Du Mu's "Pouring Alone in the Prefectural Residence"*, „T'oung Pao” 1994, vol. 80, no. 4, s. 261.

spożywania alkoholu¹⁷. Wśród nich znalazł się m.in. Li Bai, którego wiersz *Samotna ucztą przy księżycu* (月下独酌, *Yuè xià dúzhāo*) jest powszechnie znany w Chinach. Poeta opisuje w nim liczne walory trunków oraz zaprasza sam księżyc, aby ten towarzyszył mu w ich kosztowaniu. Li Bai był znany z zamiłowania do trunków, toteż powszechnie uważa się, że utonął, próbując w upojeniu alkoholowym złapać odbicie księżyca w wodzie¹⁸.

Choć większość zwyczajów związanych z napojami alkoholowymi łączy się z dawnymi chińskimi literatami, szeroko pojętymi elitami oraz rodziną cesarską, to nie można zapomnieć, że alkohol był również popularny wśród zwykłych ludzi. W czasach panowania dynastii Tang powszechny był domowy wyrób alkoholu. Wielu ówczesnych Chińczyków przechowywało w swoich domach przynajmniej kilka dzbanów trunków o różnym stopniu dojrzałości. Należy jednak zaznaczyć, że były one słabo filtrowane i przypominały swoją konsystencją papkę. Ten słabej jakości alkohol, charakterystyczny dla biednej ludności, nosił nazwę *pei* (醅)¹⁹.

Mimo że wino z winogron przywodzi na myśl europejskie alkohole, to było produkowane w Chinach już od czasów panowania dynastii Han. Uważa się, że to Zhang Qian, dowódca straży pałacowej cesarza Wudi, przywiózł do Chin w 126 r. p.n.e. nasiona winogron ze swoich podróży po Azji Centralnej. Jednak aż do czasów epoki Tang winogrona pozostawały rzadkim smakołykiem, a wino gronowe było nadal niezbyt powszechnym, egzotycznym alkoholem. Dopiero po podbiciu w 640 r. miasta Gaochang w zachodnich Chinach przez cesarza Tang Taizonga ponownie zdobyto nasiona tego owocu, a następnie zasiano je w ogrodach cesarskich. Wraz z winogronami cesarz zdobył również bliżej nieokreśloną recepturę na produkcję alkoholu z winogron, która pozwala zakładać, że mógł być to jeden z pierwszych alkoholi destylowanych²⁰. Jednakże z braku dowodów oraz niezajomości owej receptury powstanie pierwszych destylowanych napojów alkoholowych datuje się zwykle na czasy dynastii Song (960–1279 r. n.e.), a w szczególności Południowej Dynastii Song (1127–1279 r. n.e.)²¹.

Za czasów Południowej Dynastii Song popularnością cieszyły się przez pewien czas wina *shaoxing*, które ze względu na miejsce ich produkcji dość często gościły na stołach dworu cesarskiego, urzędującego w niedalekim mieście Hangzhou²². W późniejszej dynastii Ming (1368–1644 r. n.e.) rozpoczęto eksport wina *shaoxing*

¹⁷ J. Sun, *Alcoholics in ancient times*, The World of Chinese, 6.10.2017, <https://www.theworldof-chinese.com/2017/10/alcoholics-in-ancient-times/> (dostęp: 24.06.2022).

¹⁸ K. Liscomb, *Li Bai Drinks with the Moon: The Cultural Afterlife of a Poetic Conceit and Related Lore*, „Artibus Asiae” 2010, vol. 70, no. 2, <https://www.jstor.org/stable/41416220> (dostęp: 24.04.2022).

¹⁹ H.T. Huang, *Fermentations and Food...*, s. 181.

²⁰ *Ibidem*, s. 240.

²¹ S.G. Haw, *Marco Polo's China: A Venetian in the Realm of Kubilai Khan*, London 2005, s. 148.

²² K. Burski, *Tradycje i sztuka kulinarna Chin*, Warszawa 1995, s. 143.

do innych krajów²³. W późniejszych czasach największy postęp można było zaobserwować w produkcji alkoholi destylowanych, których nowe rodzaje pojawiały się stosunkowo szybko.

Baijiu w formie znanej obecnie pojawiło się za panowania dynastii Ming. *Baijiu* zwykle kategoryzuje się pod względem aromatu. Wyróżnia się m.in.: wódki o tzw. aromacie sojowym, które charakteryzują się zapachem przypominającym sos sojowy, „ciężkie” *baijiu* o długo utrzymującym się zapachu oraz delikatne *baijiu* o czystym i dużo słabszym aromacie niż inne wódki. Jednym z „ciężkich” rodzajów *baijiu* w dynastii Ming był *luzhou laojiao* (泸州老窖). Jego początki sięgają 1573 r., lecz produkowany jest również współcześnie. Charakteryzuje się mocnym zapachem sfermentowanych brzoskwiń, a zawartość etanolu w nim wynosi ok. 60%. Jego nazwa pochodzi od miejscowości Luzhou, w prowincji Syczuan²⁴.

Następująca po Ming kolejna dynastia Qing (1644–1911 r. n.e.) również obfitowała w nowe rodzaje alkoholi destylowanych. Mimo to wśród elit popularnością wciąż cieszyły się słabsze wina *huangjiu*. Tymczasem *baijiu* było dużo bardziej powszechne wśród zwykłych ludzi. Wynikało to z przekonania, że wódki są zbyt silne, a tym samym potencjalnie trujące²⁵. Przykładowo cesarz Kangxi, panujący w latach 1661–1722, był miłośnikiem wina *shaoxing* i aby długo delektować się nim, sprowadził do stolicy specjalistów w jego produkcji²⁶.

Jednym z typów *baijiu* powstałych w dynastii Qing była wódka *maotai* (茅台). Jej nazwa pochodzi od miejsca produkcji, czyli niewielkiego miasteczka Maotai w prowincji Guizhou. Wódka *maotai* jest otrzymywana w procesie unikatowej ośmiokrotnej destylacji sfermentowanego sorga. Zawartość etanolu w niej wynosi od 40% do 60%, a według zapachu kategoryzuje się ją jako *baijiu* o aromacie sojowym²⁷. Pomimo specyficznego zapachu *maotai* urósł do rangi trunku narodowego, zwykle częstuje się nim gości i dyplomatów z zagranicy. Status ten zyskał nie tylko ze względu na liczne nagrody – zdobył m.in. wyróżnienie w 1915 r. na Międzynarodowej Wystawie Panama – Pacyfik oraz medale na Narodowej Gieldzie Produktów Krajowych i Ogólnokrajowym Konkursie Alkoholi w latach 1952, 1963 i 1979²⁸. Do jego sławy przysłużyła się również opowieść o tym, jak w 1935 r. podczas Długiego

²³ N. Smith, *Intoxicating Manchuria: Alcohol, Opium, and Culture in China's Northeast*, Vancouver 2012, s. 15.

²⁴ K. Burski, *Tradycje i sztuka...*, s. 146.

²⁵ *Ibidem*, s. 143; D. Campbell, *Who was drinking what during China's last imperial dynasty*, University of Toronto Scarborough News, <https://utsc.utoronto.ca/news-events/breaking-research/who-was-drinking-what-during-chinas-last-imperial-dynasty> (dostęp: 20.01.2019).

²⁶ K. Burski, *Tradycje i sztuka...*, s. 146.

²⁷ X. Zheng, B. Han, *Baijiu* (白酒), *Chinese liquor: History, classification and manufacture*, „Journal of Ethnic Foods” 2016, vol. 3, issue 1, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352618116300087> (dostęp: 20.01.2019).

²⁸ K. Burski, *Tradycje i sztuka...*, s. 145.

Marszu armia chińska, przechodząc przez miasteczko Maotai, wykorzystwała ten gatunek *baijiu* do leczenia i dezynfekowania ran żołnierzy²⁹. Równie znana jest historia z 1972 r., gdy ówczesny prezydent USA Richard Nixon po powrocie z wizyty dyplomatycznej w Chinach próbował pokazać swej córce, jak niezwykle mocny jest tego rodzaju alkohol i podpalił spodek, do którego nalał *maotai*³⁰. Niestety spodek pękł, a alkohol wylał się na stół, który zaczął płonąć. Głębokie wrażenie, jakie wywarł na Amerykanach *maotai*, było dość znaczące, ponieważ po wizycie Nixona w Chinach zaczęto eksportować ten gatunek alkoholu w ogromnych ilościach za granicę. Warto również nadmienić, że w latach 80. XX wieku cena za butelkę *maotai* wzrosła z 4 juanów do 160 juanów³¹.

Stosunek do alkoholu w dawnych Chinach

Stosunek do alkoholu zarówno w dawnych, jak i współczesnych Chinach był dość spolaryzowany i cechowało go wiele sprzeczności. To zróżnicowane podejście widać chociażby w legendach opowiadających o powstaniu alkoholu. Jedna z nich głosi, że Yi Di, służka córki Wielkiego Yu, legendarnego założyciela dynastii Xia (2070–1600 r. p.n.e.), odkryła, iż papka ze zbóż po sfermentowaniu nie tylko dobrze smakuje, ale również wprawia pijącego w dobry nastrój. Choć Wielkiemu Yu smakował nowy napój, to miał przeczucie, że odkrycie Yi Di może przynieść w przyszłości kłopoty i dlatego ją wygnal. Inna legenda przypisuje wyprodukowanie pierwszego alkoholu Qibo, lekarzowi legendarnego Żółtego Cesarza³². Miał on leczyć dolegliwości władcy alkoholem z fermentowanego ryżu, a w księgach medycznych, których autorstwo przypisuje się jemu, wypisano wiele zalet stosowania wina ryżowego w lecznictwie. Trzecia legenda opowiada o pasterzu z dynastii Xia o imieniu Du Kang. Pewnego dnia Du Kang, zbiegając z gór w ucieczce przed ulewą, zapomniał o swoim bambusowym koszu, w którym znajdowało się ugotowane sorgo. Gdy po jakimś czasie wrócił po niego, odkrył, że pomimo fermentacji wydzielalo ono zachęcający zapach i smakowało równie dobrze. Jego przypadkowe odkrycie alkoholu zostało uznane za tak wielką zasługę dla ludzkości, że po śmierci Du Kang został uznany przez Nefrytowego Cesarza, jednego z najważniejszych bogów według wierzeń chińskich, za bóstwo alkoholu³³.

W przytoczonych legendach napoje alkoholowe prezentowane są jako remedium na różnorodne dolegliwości i podkreślone są ich pozytywne właściwości lecznicze,

²⁹ M. Cessanis, *Made in China*, Warszawa 2018, s. 105.

³⁰ I. Gately, *Kulturowa historia...*, s. 540.

³¹ K. Burski, *Tradycje i sztuka...*, s. 146.

³² D. Heath, *International Handbook on Alcohol and Culture*, Westport 1995, s. 44.

³³ D. Heath, *Drinking Occasions: Comparative Perspectives on Alcohol and Culture*, London 2000, s. 139.

ale też mogą prowadzić do zguby i stać się źródłem kłopotów, jak w legendzie o Yi Di. Te przeciwstawne podejścia wobec napojów alkoholowych są widoczne również w dzisiejszych czasach.

Z jednej strony alkohol od dawna odgrywał istotną rolę w medycynie chińskiej. Według jej zasad jest on produktem gorącym z natury, a tym samym podwyższającym pierwiastek *yang* (陽), harmonizującym energię *qi* (氣) w organizmie, a także poprawiającym krążenie krwi. Jego lecznicze właściwości są odzwierciedlone w samym języku chińskim – w skład chińskiego znaku (醫) oznaczającego lekarstwo/ lekarza wchodzi m.in. element (酉) oznaczający alkohol³⁴. W książce pt. *Preparations and Uses of Chinese Medicated Spirits and Wine* znajdują się przepisy i rady dotyczące przygotowania napojów alkoholowych, które mogą być stosowane w leczeniu różnych dolegliwości, jak: niestrawność, bóle głowy i zębów, epilepsja, a nawet trąd czy nowotwory³⁵.

Z drugiej strony na przestrzeni wieków pojawiały się również opinie dotyczące toksyczności alkoholu i jego destrukcyjnego wpływu na zdrowie. Uwagi na ten temat znajdujemy chociażby w *Huangdi neijing* (*Kanonie medycyny Żółtego Cesarza*), gdzie czytamy, że „mędrcy w starożytności stosowali trunki w leczeniu szczególnych przypadłości. Jednak od wieków średnich rozpoczął się upadek moralny i wszędzie odczuwano zły *qi*. Od tego czasu alkohol zaczął być traktowany jako lek na wszystko”³⁶. Z charakteru wpisu można wywnioskować, że nie wszyscy oceniali pozytywnie szerokie zastosowanie alkoholu w tradycyjnej medycynie. Ponadto, w pochodzącej z dynastii Ming *Bencao gangmu* (*Encyklopedii korzeni i roślin*), monumentalnej farmakopei autorstwa chińskiego lekarza i farmaceuty Li Shizhena, można znaleźć negatywne sprostowanie autora na temat nadużywania napojów alkoholowych. Twierdził on, że choć alkohol jest darem niebios, to spożycie jego większej ilości niszczy ducha, psuje krew oraz uszkadza żołądek. Poza tym jego nadużywanie według Li Shizhena grozi w najlepszym wypadku chorobami, a w najgorszym okryciem wstydem własnej rodziny i narodu oraz utratą życia³⁷.

Uwagi Li Shizhena bynajmniej nie są przesadne, gdyż w tamtych czasach uważano, że pijaństwo może doprowadzić do ruiny władcę, a nawet całe dynastie. Wielu władców dynastii Yuan (1279–1368 r. n.e.) zmarło z powodu alkoholizmu, a cesarz Zhou, ostatni władca dynastii Shang, oprócz zaniedbań spraw państwowych i całonocnych zabaw z konkubinami, był znany również z upodobania do alkoholu³⁸. Kazał sobie wybudować wypełniony alkoholem staw, pośrodku którego znajdowała się również sztuczna wysepka z pieczonym mięsivem. Cesarz spędzał w tym jeziorze

³⁴ H.T. Huang, *Fermentations and Food...*, s. 233.

³⁵ W. Lu, *Preparations and Uses of Chinese Medicated Spirits and Wine*, Beijing 1996.

³⁶ B. Flaws, *Chinese Medicinal Wines & Elixirs*, Boulder 1994, s. 13.

³⁷ *Ibidem*, s. 18.

³⁸ N. Smith, *Intoxicating Manchuria...*, s. 14.

wina całe dni³⁹. Z powodu ekscesów władcy poddani oraz doradcy odwrócili się od niego, co doprowadziło również w późniejszym czasie do upadku dynastii.

Sam Konfucjusz uznawał napoje alkoholowe za jedną z tzw. czterech przywar⁴⁰. Choć nie nakazywał całkowitej abstynencji, to nawoływał do ograniczonego spożywania alkoholu, który w nadmiarze wywoływał w ludziach agresję⁴¹. W dawnych Chinach zalecano spożywanie niewielkich ilości trunków, ponieważ upojenie alkoholowe groziło „utrata twarzą” i źle świadczyło o pijącym. Chińczycy niewątpliwie byli świadomi zgubnych skutków nadużywania alkoholu i dlatego na przestrzeni wieków ukształtowali pewne zasady, mające za zadanie unormować jego konsumpcję.

W chińskiej kulturze alkohol nie występował jednak tylko w formie leczniczej. Nierozłącznie kojarzy się z grami towarzyskimi. W przeszłości podczas biesiad popularne było organizowanie konkursów, rozwiązywanie zagadek czy wywoływanie biesiadników do komponowania piosenek lub wierszy⁴². Nie dziwi więc, że alkohol był niegdyś tak mocno kojarzony z literatami. Podczas takich biesiad niejeden poeta w upojeniu alkoholowym mógł zademonstrować innym swe umiejętności artystyczne. Jedną z typowych zabaw artystów było spuszczenie w dół strumienia czarek z winem⁴³. Polegała ona na tym, że gdy czarka dobiła do brzegu, wówczas osoba stojąca najbliżej musiała wypić jej zawartość, a następnie ułożyć wiersz.

Jak widać, alkohol miał również pozytywną stronę w chińskiej kulturze. Odgrywał ważną rolę podczas spotkań towarzyskich nie tylko w formie rozrywkowej, ale też służył jako narzędzie do zacieśniania więzi i przyjaźni. Przygotowanie sporych ilości trunków z okazji wizyty gości oraz wspólne wznoszenie niezliczonych toastów jest dowodem gościnności gospodarza. Na potwierdzenie tego można przywołać chińską legendę z czasów panowania dynastii Jin (265–420 r. n.e.). Opowiada ona o gospodarzu, który martwi się, jak zdobyć odpowiednią ilość wina dla swych gości⁴⁴. Nie mając oszczędności, decyduje się w końcu sprzedać własne włosy na perukę, aby zdobyć pieniądze na napoje alkoholowe. To podejście widać również w chińskim powiedzeniu *wu jiu bu cheng xi* (无酒不成席), które można luźno przetłumaczyć jako „nie ma uczyty bez alkoholu”⁴⁵.

Poza zwykłymi spotkaniami towarzyskimi alkohol jest wszechobecny w trakcie chińskich świąt. Przede wszystkim dotyczyło to obchodów Qingmingjie, czyli chińskiego święta zmarłych przypadającego 5 kwietnia oraz Święta Duchów przypadające piętnastego dnia siódmego miesiąca według kalendarza rolniczego. Podczas

³⁹ P. McGovern, *Uncorking the Past...*, s. 51.

⁴⁰ I. Gately, *Kulturowa historia...*, s. 535.

⁴¹ D. Heath, *International Handbook...*, s. 48.

⁴² *Ibidem*, s. 141.

⁴³ P. McGovern, *Uncorking the Past...*, s. 53.

⁴⁴ D. Heath, *International Handbook...*, s. 43.

⁴⁵ M. Cessanis, *Made in China...*, s. 102.

Qingmingjie Chińczycy zwyczajowo ofiarowują alkohol głównie swoim przodkom, natomiast w trakcie Święta Duchów również obcym głodnym duchom. Wynika to z przekonania, że siódmy miesiąc według kalendarza księżycowego jest czasem, gdy po ziemi chodzą głodne, zapomniane przez potomnych duchy, które należy nakarmić, aby nie przyniosły ludziom nieszczęścia⁴⁶.

Dane statystyczne dotyczące nadużywania alkoholu w Chinach

Ogólna konsumpcja alkoholu w Chinach w XX wieku była dość niska. Pod koniec rewolucji kulturalnej w latach 70. XX wieku wyniosła ona na głowę 1,34 litra rocznie, w porównaniu do 10,18 litra w Stanach Zjednoczonych⁴⁷. Jednakże od końca XX wieku spożywanie alkoholu zaczęło gwałtownie rosnać. Według raportu Światowej Organizacji Zdrowia w roku 2005 jego konsumpcja w Chinach wynosiła 4,9 litrów *per capita*, a w 2010 r. sięgała już 6,7 litra. Warto przy tym zauważyć, że w chińskim społeczeństwie występują skrajne postawy wobec spożywania alkoholu. Według danych z 2010 r. aż 55,9% Chińczyków jest abstynentami, co sprawia, że po wyłączeniu ich z obliczeń przeciętna ilość alkoholu „na głowę” rośnie do zawrotnych 15,1 litra (18,7 litra wśród mężczyzn i 7,6 litra w przypadku kobiet), co stawia Chiny w czołówce krajów o największym spożyciu alkoholu *per capita*. Dla porównania w Stanach Zjednoczonych spożycie trunków *per capita* dla całej ludności stanowi 9,2 litra, a dla regularnie spożywających alkohol 13,3 litra⁴⁸.

Zastanawiający jest ciągły wzrost spożycia napojów alkoholowych w Chinach, zważywszy, że zarówno w wielu krajach zachodnich, jak i azjatyckich obserwuje się odwrotny trend⁴⁹. Zaslужujące na uwagę jest również zjawisko tak rozbieżnych postaw wobec alkoholu wśród samych Chińczyków. Specjaliści z National Centre for Chronic and Non-Communicable Disease Control (NCNCD) przeprowadzili zakrojone na szeroką skalę badania na próbie 49 527 Chińczyków w wieku od 15 do 69 lat. Do wybrania odpowiednich prób zastosowano metodę losowania zespolowego, w wyniku której wyselekcjonowano respondentów spośród 31 prowincji. Prace badawcze odbywały się od sierpnia do października 2007 r., a autorzy posługiwali się wywiadami jako głównym narzędziem diagnostycznym. Z analizy przeprowadzonej przez autorów wynika, że choć tylko 57% mężczyzn i 15% kobiet piło regularnie, to spośród nich 57% mężczyzn i 27% kobiet miało problem z częstym

⁴⁶ I. Gately, *Kulturowa historia...*, s. 536.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 539.

⁴⁸ *Global status report on alcohol and health*, World Health Organisation 2014, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112736/9789240692763_eng.pdf;jsessionid=F3C7035E-4B09AC740F163CB61C1C6171?sequence=1 (dostęp: 13.05.2019).

⁴⁹ *Ibidem*.

upijaniem się i nadużywaniem alkoholu. Ponadto mężczyźni spożywali przeciętnie 47,8 g etanolu za jednym razem, a kobiety średnio 19,1 g⁵⁰.

Wśród powodów spożywania dużych ilości alkoholu przez Chińczyków są spotkania biznesowe oraz pracownicze. Nie wypada na nich odmówić wznoszenia kolejnych toastów ze współpracownikami, co wielokrotnie kończy się upojeniem alkoholowym. Ciężko też uniknąć udziału w tego typu spotkaniach, ponieważ mają one ogromny wpływ na karierę oraz pozycję pracownika w firmie, co ukazuje m.in. ankieta przeprowadzona przez China Youth Daily, w której 82% młodych Chińczyków zgodziło się z twierdzeniem, że picie ma niezaprzeczalny wpływ na rozwój kariery zawodowej⁵¹. Wskutek tego w Chinach powstaje rozbieżność – duża część społeczeństwa kieruje się abstynencją, podczas gdy pozostała ze względu na okoliczności mocno nadużywa alkoholu.

Warto również wspomnieć o dysproporcji w spożywaniu napojów alkoholowych w poszczególnych regionach kraju. Autorzy pracy *China: Alcohol Today*, powołując się m.in. na opis badań przeprowadzonych przez WHO, stwierdzają, że istnieje duża różnica między kulturą picia na północy oraz na południu Chin. Porównując chociażby procent populacji uzależnionej od alkoholu, można zauważyć, że jest on znacząco wyższy w prowincjach północnych, takich jak Heilongjiang, niż w południowych⁵². Jeśli wziąć pod uwagę wielkość Chin oraz odmienność zwyczajów dietetycznych w obu częściach kraju, to różnice w kulturze alkoholowej mogą być znaczące.

Na uwagę zasługuje ogromna dysproporcja w spożyciu alkoholi pomiędzy kobietami i mężczyznami. Jeśli wziąć pod uwagę zarówno ogólny procent populacji charakteryzującej się jego przesadną konsumpcją, jak i odsetek osób cierpiących na zaburzenia związane z jego nadużywaniem (6,9% mężczyzn i 0,2% kobiet), to kobiety wykazują znacznie mniejsze skłonności do nalogu⁵³. Powodem wydaje się nadal mocny społeczny nacisk wywierany na Chinki, aby zachowywały umiar w spożyciu alkoholu oraz fakt, że pijane kobiety są źle oceniane przez znaczną część społeczeństwa. W ankietach poświęconych powodom abstynencji Chinki za główną przyczynę podają właśnie dezaprobatę ze strony bliskich im osób, podczas gdy mężczyźni unikają alkoholu głównie ze względów zdrowotnych oraz finansowych⁵⁴.

⁵⁰ Y. Li *et al.*, *Drinking behaviour among men and women in China: the 2007 China Chronic Disease and Risk Factor Surveillance*, „Addiction” 2007, vol. 106, no. 11.

⁵¹ S. Chen, *The Complete guide to business drinking in China*, „Quartz”, 1.08.2016, <https://qz.com/701395/the-complete-guide-to-drinking-in-china/> (dostęp: 14.05.2019).

⁵² W. Hao, H. Chen, Z. Su, *China: alcohol today*, „Addiction” 2005, vol. 100, no. 6, s. 737–741, <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2005.01036.x> (dostęp: 24.04.2022).

⁵³ Y. Tang *et al.*, *Alcohol and alcohol-related harm in China: policy changes needed*, 2013, <https://www.who.int/bulletin/volumes/91/4/12-107318/en/> (dostęp: 14.05.2019).

⁵⁴ J. Cochrane *et al.*, *Alcohol use in China*, „Alcohol and Alcoholism” 2013, vol. 38, no. 6, <https://academic.oup.com/alcac/article/38/6/537/209704> (dostęp: 14.05.2019).

Warto wspomnieć, że mimo wszystko najwięcej kobiet (mężczyzn również) umierających z powodu nadużywania alkoholu jest właśnie w Chinach. Według danych z 2016 r. rocznie z tej przyczyny umiera nawet ponad 600 tysięcy mężczyzn⁵⁵. Poza tym nadużywanie napojów alkoholowych jest uważane za trzecią najczęstszą przyczynę chorób psychicznych w Państwie Środka⁵⁶. Mimo to rząd nadal nie podejmuje stanowczych kroków w celu rozwiązania tych palących problemów. Jeszcze pod koniec lat 80. XX wieku nie istniały żadne placówki, które specjalizowałyby się *stricto* w leczeniu pacjentów z choroby alkoholowej. W latach 90. nastąpiły zmiany i powołano odpowiednie oddziały, ale do dzisiaj znajdują się one głównie w większych miastach. Organizacje samopomocowe, takie jak np. kluby anonimowych alkoholików, również działają tylko w niektórych regionach⁵⁷.

Analizując dane z badań przeprowadzonych w ostatnich latach, można przyjąć, że problem nadużywania alkoholu w społeczeństwie chińskim będzie w przyszłości narastał. Niestety, biorąc pod uwagę wyżej opisane czynniki, wydaje się niemal pewne, że Chiny mają do rozwiązania wiele dylematów kulturowych oraz prawnych, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się alkoholizmu.

Istnieje wiele przyczyn wzmożonej konsumpcji alkoholu w Chinach. Niektóre z nich są takie same jak w innych krajach. Chińczycy w badaniach często wyszczególniali m.in. właściwości relaksujące alkoholu oraz jego pozytywny wpływ na kontakty społeczne⁵⁸. Poza tym rosnąca zamożność chińskiego społeczeństwa i rozwój gospodarczy umożliwiły większej grupie osób dostęp do napojów alkoholowych oraz przyczyniły się do wzrostu sprzedaży. Mówi się o złym wpływie postępującej globalizacji i kultury zachodniej wraz z jej zwyczajami alkoholowymi⁵⁹. Obce wpływy kulturowe nie tylko wpływają na wzmożoną konsumpcję trunków, ale również mięsa oraz innych produktów charakterystycznych dla diety naszego kręgu kulturowego. Z tego względu Chińczycy współcześnie przejmują wiele niezdrowych zwyczajów żywieniowych, co wpływa m.in. na coraz częstsze występowanie chorób cywilizacyjnych w ich populacji⁶⁰.

Warto przywołać badanie opisane w pracy *Cultural Orientation and Its Associations with Alcohol Use by University Students in China*. Autorzy na próbie ponad 1300 chińskich studentów uczelni wyższych przeanalizowali zachowania względem orientacji kulturowej. Respondenci pochodzili z trzynastu uniwersytetów znajdujących się

⁵⁵ S. LaMotte, *No amount of alcohol is good for your overall health, global study says*, CNN, 24.08.2018. <https://edition.cnn.com/2018/08/23/health/global-alcohol-study/index.html> (dostęp: 14.05.2019).

⁵⁶ J. Cochrane *et al.*, *Alcohol use...*

⁵⁷ Y. Tang *et al.*, *Alcohol and alcohol-related...*

⁵⁸ J. Cochrane *et al.*, *Alcohol use...*

⁵⁹ M. Cessanis, *Made in China...*, s. 102.

⁶⁰ R. Segelken, *Asians' switch to Western diet might bring Western-type diseases, new China-Taiwan study suggests*, Cornell Chronicle, <https://news.cornell.edu/stories/2001/06/china-study-ii-western-diet-might-bring-western-disease> (dostęp: 24.06.2022).

w dużych aglomeracjach miejskich (Pekin, Kunming i Wuhan) i stanowili 40% mężczyzn oraz 60% kobiet w wieku od 17 do 30 lat. Głównym narzędziem badawczym była ankieta w języku chińskim. W analizie wykorzystano hierarchiczną regresję logistyczną z grupą referencyjną składającą się z osób niepijących oraz kontrolą czynników demograficznych (płeć, wiek i pochodzenie miejskie lub wiejskie). Autorzy określali u badanych m.in. zgodność i dopasowanie względem aspektów kultury chińskiej lub zachodniej. Jednym z najważniejszych czynników wpływających na zachowania alkoholowe była płeć, ponieważ mężczyźni mieli zdecydowanie większe skłonności do nadużywania alkoholu niż kobiety. Jak pokazały wyniki, orientacja kulturowa była drugim po płci najważniejszym czynnikiem korelującym z regularnym spożywaniem dużych ilości alkoholu oraz z zachowaniami mało powszechnymi w kulturze chińskiej, jak np. picie alkoholu w barach w stylu zachodnim⁶¹.

Jednakże zjawiskiem o dużo szerszym zakresie jest nadużywanie alkoholu ze względu na pracę oraz kulturę biznesową obowiązującą obecnie w Chinach. Jest to problem nieznacznie związany z wpływami zachodnimi czy też osobistymi preferencjami pijących. Popularne w Państwie Środka picie w celach nawiązania znajomości oraz naradzania się w różnych kwestiach ma długą historię. Chińscy urzędnicy w poprzednich wiekach często raczyli się trunkami, omawiając sprawy państwowe, co potwierdza chińskie powiedzenie: *san bei neng he wan shi* (三杯酒能合完事), które znaczy dosłownie: trzy kieliszki alkoholu pomogą rozwiązać każdą sprawę⁶². Współcześnie większość interesów w Chinach omawia się przy alkoholu. Chociaż odbywają się poważne spotkania biznesowe w miejscu pracy bez udziału napojów wysokoprocentowych, to zwykle o dalszych losach firmy czy też pracowników decyduje to, co się wydarzy podczas nieformalnych obiadów lub kolacji. Skutkuje to tym, że nie tylko urzędnicy państwowi, ale znaczna część pracowników różnych przedsiębiorstw dość regularnie są zobligowani do uczestnictwa w firmowych kolacjach. W przypadku niektórych profesji, takich jak np. agenci nieruchomości, twierdzi się, że normą jest picie alkoholu nawet do pięciu razy w tygodniu z pracownikami banków czy urzędów, aby załatwić wszystkie sprawy zawodowe. Przyjęło się, że jeśli koszty kolacji pokryła jedna strona lub nawet jedna osoba, to w dobrym tonie jest, aby uczestnicy odwdzięczyli się, organizując kolejne spotkanie, co przy dużej liczbie gości zwykle prowadzi do długiego ciągu przyjęć alkoholowych⁶³.

Jednak nie wielość tego typu spotkań, ale ich struktura, rytuał i powszechne zmuszanie pracowników do picia alkoholu przez przełożonych najbardziej utrudnia zachowanie abstynencji osobom będącym częścią chińskiego rynku pracy. Po pierwsze, charakterystyczną cechą kolacji biznesowych są toasty grupowe, od których organizatorzy zwykle rozpoczynają zebranie i które powtarzają się przez cały czas

⁶¹ W. Hao, H. Chen, Z. Su, *China: alcohol...*

⁶² N. Smith, *Intoxicating Manchuria...*, s. 11.

⁶³ M. Ding, J. Xu, *The Chinese Way*, New York 2014, s. 43.

trwania przyjęcia. Są one wznoszone zwykle na czyjaś cześć, aby okazać wdzięczność lub wyrazić nadzieję na wspólne projekty i kontrakty⁶⁴. Po początkowych toastach grupowych przychodzi czas na toasty pojedyncze, każdy z zaproszonych jest zobowiązany do wzniesienia toastu ze wszystkimi, zaczynając od członków zarządu, a kończąc na niższych rangą pracownikach. Toasty pojedyncze mogą się jednak powtarzać wielokrotnie z tymi samymi osobami, a odmowa picia grozi utratą twarzy osobie wznoszącej toast⁶⁵. Szczególnie nieodpowiednia jest odmowa toastu, gdy wznosi go któryś z przełożonych, co jest często przez nich wykorzystywane jako sposób na zmuszenie podwładnych do picia alkoholu. Niektórzy Chińczycy są zdania, że wymuszanie na innych spożywania ogromnych ilości napojów alkoholowych jest pewną oznaką władzy i dominacji nad innymi⁶⁶. Można się więc spodziewać, że w kraju tak ceniącym hierarchię ciężko będzie wpłynąć na ludzi władzy, aby zarzucili tego typu zwyczaje. Z ankiet przeprowadzonych przez twórców portali internetowych o tematyce zdrowotnej wynika, że spośród ponad 8 tys. ankietowanych Chińczyków aż 75% czuło się zmuszanych do picia przez zobowiązania społeczne lub zawodowe, przy czym często picie było wymuszane przez szefa⁶⁷.

Należy zaznaczyć, że środowiska biznesowe nie wszędzie wpasowują się w ten schemat. Z jednej strony bowiem alkohol odgrywa ważną rolę również w kontaktach zawodowych w krajach zachodnich, z drugiej w Chinach istnieją pewne rozwiązania dla prawdziwych abstynentów. Mogą oni wznosić toasty, pijąc herbatę lub inny napój po poinformowaniu o swoich preferencjach gospodarzy. Nie jest to jednak rozwiązanie przewidziane dla osób zwykle pijących. Stosunek do abstynencji, tak jak w zachodnim kręgu kulturowym, jest dość jednoznaczny. Konsumpcji alkoholu mogą unikać osoby, które nigdy nie spożywały napojów alkoholowych i konsekwentnie nie planują tego robić na kolejnych przyjęciach. Osoby, którym zdarzyło się grupowo wznosić toasty przy niektórych okazjach, nie mogą na wybranych spotkaniach firmowych nagle zastąpić alkoholu sokiem, ponieważ może to urazić gospodarzy i gości. Tego typu zachowanie może sugerować, że abstynent nie traktuje towarzyszy równo i pije alkohol tylko z tymi, których uważa za wpływowych, a odmawia toastów osobom mniej poważanym⁶⁸.

Nie da się ukryć, że spożywanie napojów alkoholowych jest ważnym aspektem niektórych gałęzi chińskiego biznesu. W pewnych przedsiębiorstwach są zatrudniani nawet specjaliści pracownicy, od których wymaga się, aby mieli „mocną głowę” i byli w stanie jednorazowo wypić nawet do 0,75 litra trunku o zawartości ponad 50% etanolu⁶⁹. Do ich obowiązków należy głównie dbanie o dobre kontakty z klien-

⁶⁴ S. Chen, *The Complete guide...*

⁶⁵ M. Ding, J. Xu, *The Chinese Way...*, s. 44.

⁶⁶ S. Chen, *The Complete guide...*

⁶⁷ M. Ding, J. Xu, *The Chinese Way...*, s. 46.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 45.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 47.

tami poprzez odbywanie spotkań zakrapianych alkoholem. Nie oznacza to jednak, że w niektórych przypadkach nie wymaga się podobnych umiejętności od szeregowych pracowników. Oczekiwania dotyczące tolerancji na alkohol są czasem podawane w ogłoszeniach o pracę, a ci, którzy są w stanie znieść spożycie od 0,25 do 0,5 litra *bajjiu* na jednym spotkaniu, mają dużo większe szanse na zdobycie posady niż inni kandydaci⁷⁰. To kryterium często też jest sprawdzane podczas rozmów kwalifikacyjnych. W chińskich mediach 10 lat temu szczególnie głośny był przypadek czterech studentów z miasta Chongqing ubiegających się o pracę w dziale sprzedaży pewnej firmy. Chcąc zaimponować rekruterom, prześcigali się, który z nich jest w stanie wypić najwięcej alkoholu. Po rozmowie kwalifikacyjnej wszyscy czterej stracili przytomność na środku placu Baguocheng. Ich stan był na tyle ciężki, że przechodnie uznali za konieczne wezwanie pogotowia⁷¹.

Takie przypadki potwierdzają, jak wielką presję odczuwają chińscy pracownicy w związku ze współczesną kulturą pracy w Państwie Środka. Ponadto styl picia jest czasem miarą dla oceny jego umiejętności i charakteru w niektórych przedsiębiorstwach. Powszechnie uważa się, że na przykład osoby bardzo aktywnie pijące i walczące o pierwszeństwo przy wznoszeniu toastów świetnie się sprawdzają w dziale public relations, a te znajdujące wymówki, aby nie brać udziału w grupowym piciu, nie są godne zaufania. Natomiast pijący bez umiaru, niezważający na własne zdrowie czy życie są pracownikami, na których można polegać⁷².

W tych poglądach można dostrzec, że konsumpcję alkoholu postrzega się nie jako czyjąś prywatną sprawę, lecz obowiązek wobec grupy. Obecna kultura picia nie zważa na takie aspekty, jak osobiste preferencje, komfort psychiczny czy zdrowie jednostki. Wręcz przeciwnie, osoby je poświęcające mają największą szansę na sukces, zbierają pochwały i zyskują szacunek przelożonych. Nie można pominąć faktu, że alkohol rzeczywiście ułatwia robienie interesów we współczesnych Chinach. Często wspomina się, że mieszkańcy Chin mają ogromny problem z zaufaniem społecznym, a napoje alkoholowe pomagają skrócić dystans pomiędzy ludźmi oraz dobrze wpływać na budowanie nowych relacji⁷³. Alkohol sprawia również, że ludzie są bardziej szczerzy i mogą sobie pozwolić na powiedzenie rzeczy, które na bardziej oficjalnych spotkaniach zostałyby uznane za nieodpowiednie. Nie zaskakuje więc fakt, że główne powody picia alkoholu są tak ściśle związane z pracą i karierą. Nie bez powodu według statystyk największe problemy alkoholowe w Państwie Środka ma grupa

⁷⁰ T. Branigan, *The rise of binge drinking in China*, „The Guardian”, 22.08.2011, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/aug/22/rise-of-binge-drinking-china> (dostęp: 20.05.2019).

⁷¹ X. Wang, *Chóngqìng qǐshìbì dàxuéshēng jiǔ zhuō zhēng biǎoxiàn zuì dào guǎngchǎng* (重庆求职大学生酒桌争表现醉倒广场), 2011, [Rywalizujący o pracę studenci z Chongqing znaleźli pijani na placu miasta], <http://news.163.com/10/1111/02/6L65HMC000014AED.html> (dostęp: 20.04.2019).

⁷² M. Ding, J. Xu, *The Chinese Way...*, s. 42.

⁷³ *Ibidem*, s. 43.

wiekowa 35–44 lat, a sam stopień nadużywania alkoholu rośnie z wiekiem i stażem pracy⁷⁴. Biorąc pod uwagę częstotliwość spotkań biznesowych, w jakich bierze udział przeciętny pracownik oraz ilość trunków na nich wypijanych, nie da się zignorować ich potencjalnego wpływu na zachowania nałogowe oraz uzależnienie fizyczne od alkoholu, który mimo wszystko jest mocno uzależniającą substancją psychoaktywną.

Podsumowanie

Badania, na których oparłam się przy opracowywaniu artykułu, określające orientację kulturową ankietowanych młodych Chińczyków, wykazały istotny związek pomiędzy grupami bardziej skłonnyymi do nadużywania alkoholu a ich silniejszym przywiązaniem do zachodnich wartości niż do tradycyjnych aspektów kultury chińskiej. Po przeprowadzeniu wnikliwej analizy nie udało się wykazać, że jest to najistotniejszy powód alkoholizmu w tej części świata. Biorąc pod uwagę średni wiek osób nadużywających alkoholu w Chinach oraz pozostałe wyniki badań, można przyjąć, że współcześnie głównym powodem alkoholizmu jest powstała w XX wieku nowa chińska kultura biznesowa oraz związane z nią zwyczaje alkoholowe. Artykuł nie wyczerpuje tematu alkoholu w kulturze chińskiej, ale pokazuje pewną ogólną wizję tego problemu w Państwie Środka.

Literatura

- Branigan T., *The rise of binge drinking in China*, „The Guardian”, 22.08.2011, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/aug/22/rise-of-binge-drinking-china> (dostęp: 20.05.2019).
- Burski K., *Tradycje i sztuka kulinarna Chin*, Warszawa 1995.
- Campbell D., *Who was drinking what during China's last imperial dynasty*, University of Toronto Scarborough News, <https://utsc.utoronto.ca/news-events/breaking-research/who-was-drinking-what-during-chinas-last-imperial-dynasty> (dostęp: 20.01.2019).
- Cessanis M., *Made in China*, Warszawa 2018.
- Chen S., *The Complete guide to business drinking in China*, „Quartz”, 1.08.2016, <https://qz.com/701395/the-complete-guide-to-drinking-in-china/> (dostęp: 14.05.2019).
- Chinese alcohol, Chinese spirits*, „China Daily”, 15.07.2012, http://www.chinadaily.com.cn/food/2012-07/15/content_15740683_3.htm (dostęp: 13.04.2022).
- Cochrane J., Chen H., Conigrave K.M., Haoi W., *Alcohol use in China*, „Alcohol and Alcoholism” 2013, vol. 38, no. 6.
- Dang Y., *The Theory and Application of Functional Food in Chinese Medicine* [w:] *The Way Forward for Chinese Medicine*, eds. K. Chan, H. Lee, London 2002.
- Ding M., Xu J., *The Chinese Way*, New York 2014.

⁷⁴ T. Branigan, *The rise of bringe...*

- Fishlen M., *Wine, Poetry and History: Du Mu's "Pouring Alone in the Prefectural Residence"*, „T'oung Pao” 1994, vol. 80, no. 4.
- Flaws B., *Chinese Medicinal Wines & Elixirs*, Boulder 1994.
- Gately I., *Kulturowa historia alkoholu*, Warszawa 2011.
- Global status report on alcohol and health*. World Health Organisation 2014, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112736/9789240692763_eng.pdf;jsessionid=F3C7035E-4B09AC740F163CB61C1C6171?sequence=1 (dostęp: 13.05.2019).
- Hao W., Chen H., Su Z., *China: alcohol today*, „Addiction” 2005, vol. 100, no. 6.
- Haw S.G., *Marco Polo's China: A Venetian in the Realm of Kubilai Khan*, London 2005.
- Heath D., *Drinking Occasions: Comparative Perspectives on Alcohol and Culture*, London 2000.
- Heath D., *International Handbook on Alcohol and Culture*, Westport 1995.
- Huang H.T., *Fermentations and Food Science*, Cambridge 2000.
- LaMotte S., *No amount of alcohol is good for your overall health, global study says*, CNN, 24.08.2018. <https://edition.cnn.com/2018/08/23/health/global-alcohol-study/index.html> (dostęp: 14.05.2019).
- Li Y., Jiang Y., Zhang M., Yin P., Wu F., Zhao W., *Drinking behaviour among men and women in China: the 2007 China Chronic Disease and Risk Factor Surveillance*, „Addiction” 2007, vol. 106, no. 11.
- Liscomb K., *Li Bai Drinks with the Moon: The Cultural Afterlife of a Poetic Conceit and Related Lore*, „Artibus Asiae” 2010, vol. 70, no. 2.
- Lu W., *Preparations and Uses of Chinese Medicated Spirits and Wine*, Beijing 1996.
- McGovern P., *Uncorking the Past: The Quest for Wine, Beer, and Other Alcoholic Beverages*, Oakland 2009.
- McGovern P., Underhill A.P., Hui Fang H., Luan F., *Chemical Identification and Cultural Implications of a Mixed Fermented Beverage from Late Prehistoric China*, „Asian Perspectives” 2005, vol. 44, no. 2.
- Segelken R., *Asians' switch to Western diet might bring Western-type diseases, new China-Taiwan study suggests*, Cornell Chronicle, <https://news.cornell.edu/stories/2001/06/china-study-ii-western-diet-might-bring-western-disease> (dostęp: 24.06.2022).
- Smith N., *Intoxicating Manchuria: Alcohol, Opium, and Culture in China's Northeast*, Vancouver 2012.
- Sun J., *Alcoholics in ancient times*, The World of Chinese, 6.10.2017, <https://www.theworldofchinese.com/2017/10/alcoholics-in-ancient-times/> (dostęp: 24.06.2022).
- Tang Y., Xiang X., Wang X., Cubells J.F., Babor T.F., Hao W., *Alcohol and alcohol-related harm in China: policy changes needed*, 2013, <https://www.who.int/bulletin/volumes/91/4/12-107318/en/> (dostęp: 14.05.2019).
- Wang X., *Chóngqìng qiúzhí dàxuéshēng jiǔ zhēng biǎoxiǎn zuì dào guǎngchǎng* (重庆求职大学生酒桌争表现醉倒广场), 2011, [Rywalizujący o pracę studenci z Chongqing znaleźli pijani na placu miasta], <http://news.163.com/10/1111/02/6L65HMC000014AED.html> (dostęp: 20.04.2019).
- Zheng X., Han B., *Baijiu* (白酒), *Chinese liquor: History, classification and manufacture*, „Journal of Ethnic Foods” 2016, vol. 3, issue 1, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352618116300087> (dostęp: 20.01.2019).

SUMMARY

HISTORICAL AND CULTURAL DETERMINANTS OF ALCOHOL CONSUMPTION IN CHINA

Over the course of history, alcohol has served various cultural and social functions in many cultures. Through the ages, Chinese culture developed their own unique drinking customs. Even so, the topic of alcohol in China has not yet been thoroughly researched. This article is based on existing literature about alcohol consumption in China. The results indicated that drinking is a very important aspect of social Chinese culture. Alcohol is an indispensable part of traditional medicine, cuisine and festivals. It was also found that influence of Western values in individuals is connected with a higher chance of alcohol abuse. However, the main factors for alcohol abuse in modern China are drinking customs associated with local business culture.